

7. PROVODITE POTICAJNO VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE (KOLIKO USPJEŠNO?)

Učinkovitost provođenja planirane individualizirane podrške ogleda se u uspješnosti učenika u stjecanju predviđenih kompetencija, a očituje se u rezultatima koje učenik postiže vrednovanjem i ocjenjivanjem.

7.1. Ispunite svrhu vrednovanja i ocjenjivanja

Vrednovanje i ocjenjivanje treba ispuniti svoju svrhu u odnosu na svakog učenika, njegovog učitelja i roditelja. Zato je ono vrlo osjetljiv dio programa/kurikuluma. Na temelju njega učenici zaključuju o svom uspjehu u obrazovanju pitajući se: Što sam trebao naučiti? Koliko sam dobro naučio? U čemu su moje greške? Kako ih mogu ispraviti? Jednako je značajan interes učenikovih roditelja koje zanima što je njihovo dijete trebalo naučiti, koliko je u tome bilo uspješno i kako mu oni na primjeren način mogu pomoći da postigne očekivane rezultate i bude zadovoljno. Vrednovanje i ocjenjivanje također je vrlo bitno i za vas, učitelje, jer postignuća vaših učenika odgovor su na pitanja: Što učenik razumije/ne razumije? U čemu je učenik uspješan? Koje su najčešće pogreške? Zbog čega se javljaju? Jesu li primjereni obrazovni ciljevi koji su postavljeni u odnosu na učenika? Jesu li primjereni odabrani i prilagođeni sadržaji poučavanja? Koliko je dobar odabir primijenjenih strategija poučavanja? Jesu li dobro odabrane i provedene aktivnosti i postupci ocjenjivanja? Što treba promijeniti u poučavanju?

Praksa pokazuje da učitelji često dolaze u nedoumice i griješe kad se radi o vrednovanju i ocjenjivanju postignuća učenika s teškoćama (Ivančić, Đ., Stančić, Z., 2006). Učenici za koje su rješenjem propisani prilagođeni programi i/ili individualizirani postupci vrlo često dobivaju niske ocjene, posebno u predmetnoj nastavi, pri čemu im se rijetko daju obrazložene povratne informacije (u čemu je problem, kako taj problem riješiti na najbolji mogući način po učenika), pa ocjenjivanje ne pomaže dovoljno u poboljšavanju njihovih postignuća. Stalna neuspješnost s vremenom dovodi do gubitka samopouzdanja i samopoštovanja učenika te postaju nesretni. Nesretni su i njihovi roditelji, koji su često suočeni s velikim naporima svog djeteta, ali i ponavljajućim slabim uspjehom, koji zna dovesti i do nepoželjnih ponašanja njihova djeteta.

Na taj način vrednovanje i ocjenjivanje ne ispunjava svoju svrhu za sve one kojima je najvažnije: za učenike, njihove roditelje i učitelje.

Kako bi vrednovanje i ocjenjivanje učenika s teškoćama ispunilo svoju svrhu, treba ga provoditi unutar kurikulumu koji uvažava različitost učenika (Matijević, M., 2004.), posebno njihove osobitosti, kao što su osobitosti učenika s teškoćama. To znači da trebate imati na umu da učenikove posebnosti i potrebe utječu na sve sastavnice kurikulumu, koje istovremeno utječu jedna na drugu zbog čega vrednovanje i ocjenjivanje ovisi o primjerenosti svakog dijela poučavanja osobitostima učenika, jer je ocjenjivačka aktivnost isprepletena s poučavanjem i učenjem.

Prema tome, vrednovanje i ocjenjivanje može ostvariti svoju svrhu ako imate na umu da je nedjeljivo povezano s postavljenim dostižnim obrazovnim ciljevima (postignuća učenika), s primjerenim odabirom, širinom i dubinom sadržaja, s pravilnim odabirom strategija poučavanja i učenja, kao i primjerenosti izbora ocjenjivačkih postupaka i aktivnosti provjeravanju znanja i vještine učenika s teškoćama.

7.2. Bazirajte vrednovanje i ocjenjivanje na dostižnim obrazovnim ciljevima

Na temelju prikupljenih podataka, njihove analize i tumačenja pri vrednovanju i ocjenjivanju trebate odrediti u kojoj su mjeri učenici usvojili znanja i razvili vještine u odnosu na njima dostižno postavljene ciljeve i pridružene sadržaje (opseg, dubina, razine). Ciljevi se, kao što je ranije rečeno, individualiziraju u slučajevima kad učenik ne može ostvariti ciljeve postavljene za tipične vršnjake, što se većinom odnosi na učenike s intelektualnim teškoćama (prilagođen program). Novopostavljeni ciljevi (planirana postignuća) trebaju se zasnivati na učenikovim predznanjima i razvijenosti obrazovnih vještina iz problemskih nastavnih predmeta, ali i razvijenosti sposobnosti na pojedinim razvojnim područjima (perceptivno-motorički, spoznajni, emocionalni razvoj).

Postavljanjem individualiziranih, konkretiziranih ciljeva/ishoda učenja (što se treba naučiti i u kojoj razini, koje se vještine trebaju razviti, koje komponente u vladanju i zalaganju promatramo) moći ćete lakše procijeniti jesu li postavljeni ciljevi/ishodi učenja ostvareni nakon nekog nastavnog dijela (kraj nastavnog sata, teme, cjeline, polugodišta) i u kojoj su mjeri ostvareni:

- na kognitivnom/spoznajnom području (znanje, razumijevanje, intelektualne sposobnosti)
- na psihomotoričkom/djelatnom području (vještine, motoričke sposobnosti i umijeća)
- na afektivnom/doživljajnom području (emocije, stavovi, interesi, mišljenja i uvjerenja).

Učenikova postignuća mogu se vrednovati opisno i brojčano, pri čemu je važno da kriteriji budu jasno određeni i učenicima poznati (koja i kakva znanja, vještine i ponašanja se od njega očekuju).

Pritom je važno odrediti način mjerenja dobivenih postignuća/ ishoda učenja (Koliko uspješno? Koja je količina iskazanog znanja i vrijednosti?)

Kod kvalitativnog, opisnog ocjenjivanja razinu uspješnosti/postignuća učenika u stjecanju znanja i vještina obično izražavamo opisnim kategorijama (nije uspješno/usvojeno, manjim dijelom, djelomično, većim dijelom i potpuno uspješno/usvojeno), a na području usvajanja vrijednosti učestalosti pojavljivanja ili nepojavljivanja određenih ponašanja (nikad, rijetko, ponekad, često, uvijek). Opisne kategorije postignuća ili učestalosti ponašanja učenika određuju nam ujedno stupanj te uspješnosti koji se može izraziti i brojčanim pokazateljima, tj. ocjenama.

U tom smislu može se procjenjivati i ostvarenje postavljenih ciljeva učenja za pojedinog učenika, tj. ostvarenih ishoda učenja unutar razine/razina.

VREDNOVANJE NA KOGNITIVNOM PODRUČJU						
Razina ishodi učenja	OČEKIVANA IZVEDBA (učenik će moći...)	STUPANJ OSTVARENOSTI				
		Nije ostvareno	Manjim dijelom	Djelomično	Većim dijelom	Potpuno ostvareno
DOSJETITI SE PAMĆENJE	prepoznati, zapamtiti, imenovati, odrediti, označiti, zabilježiti, ispričati, sastaviti popis, nabrojiti, opisati, ponoviti, izvijestiti...					
SHVATITI RAZUMIJEVANJE	sažeti, objasniti, identificirati, povezati, razmotriti, izraziti, raspravljati, opisati, predviđeti, navesti primjere...					
PRIMIENITI PRIMJENA	riješiti, primijeniti, izvesti, izraditi, protumačiti, ilustrirati, vježbati, izložiti, prikazati, prevesti...					
ANALIZIRATI uzroci, posljedice...	usporediti, raspravljati, suprotstaviti, razlučiti, riješiti, diferencirati, napraviti inventuru, primijeniti, zaključiti...					
PROSUĐIVATI EVALUACIJA VREDNOVANJE	prosuditi, izabrati, procijeniti, rangirati, vrednovati, izmijeniti, odrediti prioritet, predviđeti, zastupati					
STVARATI SINTEZA	predložiti promjene, kombinirati, preurediti, organizirati, kreirati, sastaviti, klasificirati, povezati, formulirati, reorganizirati, planirati					

VREDNOVANJE NA PSIHOMOTORIČKOM PODRUČJU						
Razina ishodi učenja	OČEKIVANA IZVEDBA (učenik će moći...)	STUPANJ OSTVARENOSTI				
		Neuspješno	Manje uspješno	Djelomično	Vrlo uspješno	Potpuno uspješno
IMITACIJA praćenje i ponavljanje operacija koje netko pokazuje	dopuniti, pri- lagoditi, gra- diti, skupljati, ispravljati, sjeći, nacrtati, rezati, grupirati, ilustrir- ati, umetnuti, locirati, napra- viti, označiti, mjeriti, proma- trati, djelovati, izvoditi, smjesti- ti, postaviti, pre- raditi, skenirati, odvojiti, pohra- niti, testirati, prebaciti, rabiti, gledati, brisati, procijeniti, izba- citi...					
MANIPULACIJA izvođenje određene operacije uz instrukcije voditelja						
PRECIZACIJA precizno ili sporo izvođenje operacija						
ARTIKULACIJA sposobnost koordinacije više operacija uz primjenu dviju ili više vještina						
NATURALIZACIJA istovremeno izvršavanje više operacija pri- mjenom odgovarajućih vježba s lakoćom						

VREDNOVANJE NA AFEKTIVNOM PODRUČJU						
Razina ishodi učenja	OČEKIVANA IZVEDBA (učenik će moći...)	UČESTALOST				
		Nikad	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek
PRIHVAĆANJE pažljivo praćenje nastave, uviđanje važnosti učenja, osjetljivost na socijalne probleme, prihvaćanje različitosti	pitati, izabrati, opisati, slijediti, dati, držati, identificirati, imenovati, pokazati, izabrati, odgovoriti, rabiti...					
REAGIRANJE izvršavanje obveza, poštivanje pravila, sudjelovanje u razrednoj raspravi, dobrovoljno javljanje za zadatke, pomaganje drugima, zanimanje za predmete	odgovoriti, pomoći, sastaviti, prilagoditi se, raspraviti, pozdraviti, označiti, izvoditi, prakticirati, predstaviti, čitati, izvijestiti, izdvojiti, reći, napisati...					
KRITIČKO VREDNOVANJE podržavanje demokratskih procesa, sklonost dobroj literaturi, prihvaćanje znanstvenih načela u svakodnevnom životu, uvažavanje potreba za društvenim napretkom	dovršiti, opisati, razlikovati, objasniti, slijediti, oblikovati, inicirati, pozvati, uključiti, opravdati, prosuditi, predložiti, izvijestiti, odabrati, podijeliti, proučiti, izraditi					
ORGANIZIRANJE ravnoteže između slobode i odgovornosti, prepoznavanje potreba za sustavnim rješavanjem problema, preuzimanje odgovornosti, prihvaćanje vlastitih jakih i slabih strana	slijediti, prihvatiti, mijenjati, urediti, kombinirati, usporediti, dopuniti, obraniti, objasniti, generalizirati, identificirati, integrirati, modificirati, poredati, organizirati, pripremiti, stavljati u odnos...					
VRIJEDNOSNO PROSUĐIVANJE izražavanje samopoštovanja i poštovanja prema drugima, spremnost za suradnju, mogućnost utvrđivanja objektivnih kriterija procjene, marljivost i samodisciplinarnost, pozitivna slika o sebi	djelovati, razlikovati, prikazati, utjecati, slušati, modificirati, izvesti, primijeniti, predložiti, kvalificirati, ispitati, revidirati, riješiti, upotrebljavati, vrednovati					
		LOŠE	DOBRO	UZORNO		

U donošenju opisne ocjene možete se rukovoditi pitanjima:

- Jesu li i u kojoj mjeri usvojeni planirani ciljevi u odnosu na znanje, vještine, ponašanja? (nisu usvojeni, manjim dijelom, djelomično, većim dijelom, potpuno)
- Koja je razina samostalnosti u radu? (stalna, česta, povremena, rijetka, nepotrebna pomoć i usmjeravanje)
- U čemu se ogleda uspješnost učenika? Koje su jače strane? (sposobnosti, vještine, umijeća, ponašanja)
- Kolika je razina napredovanja u praćenom razdoblju? (mnogo, dosta, malo, vrlo malo, nimalo)
- Koji interesi dolaze do izražaja? Koja je razina motivacije i čime se potiče?
- Postoje li specifične teškoće i kako ih ublažiti?
- Kakav je odnos prema radu i obvezama? Kakav je odnos prema drugim učenicima i odraslim osobama?
- Kakvo je vladanje učenika? (dobro, loše uzorno).
- Postoje li izražene druge osobine?

PRIMJER: vrednovanja ostvarenih individualiziranih zadaća (učenik M.M.)⁶**Nastavni predmet Tehnička kultura****Nastavna jedinica: Crtanje tlocrta učionice**

KOGNITIVNO PODRUČJE Operacionalizirani ciljevi	Stupanj ostvarenosti				
	Ne	Manjim dijelom	Djelomično	Većim dijelom	Potpuno
Definirati tlocrt i navesti tijek izrade tlocrta učionice					
Prepoznati izgled tlocrta i odrediti koji je to geometrijski lik					+
Objasniti način mjerenja duljina mjernom vrpcom u tlocrtu učionice					
Navesti što je potrebno za mjerenje učionice, prepoznati, imenovati simbole za prozor i vrata na osnovi predloška					+
* Pravilno primijeniti mjerilo M 1 : 50, skicirati prema naputku uz pravilnu primjenu simbola i pravilno kotiranje					
Uočiti na predlošku sa skicom tlocrta učionice zadane točke i spojiti ih					+
Usporediti skicu s nacrtanom skicom na ploči					
Usporediti skicu s dobivenim predloškom					
Procijeniti valjanost osobne skice u odnosu na sve potrebne elemente				+	
Primijeniti najvažnije norme tehničkog crtanja i norme koje se primjenjuju u graditeljstvu (simboli, kotiranje)					
Primijeniti normirane znakove za kotiranje u graditeljstvu na kote i upisati dobivene mjerne brojeve					+

* Elementi za vrednovanje i ocjenjivanje

⁶ Tekst napisan podebljanim slovima odnosi se na učenika M.M., a ostalo se odnosi na ostale učenike u razredu

PSIHOMOTORIČKO PODRUČJE Operacionalizirani ciljevi	Stupanj ostvarenosti				
	Ne	Manjim dijelom	Djelomično	Većim dijelom	Potpuno
Uz skicu ponoviti slijed radnja u izradi tlocrta učionice					
Uz pokazivanje i usmjeravanje, na skici ponoviti slijed radnja u izradi tlocrta učionice				+	
Precizno mjeriti potrebne mjere u tlocrtu učionice mjernom vrpcom uz instrukcije					
* Sudjelovati u mjerenju potrebnih veličina u tlocrtu učionice, precizno izmjeriti širinu vrata				+	
Dobivene veličine izračunati u mjerilu M 1 : 50					
Razdvojiti simbole za prozore i vrata					+
* Uredno skicirati tlocrt učionice uz poštivanje pravila o vrstama crta, primjeni simbola i kotiranje					
U mrežnom papiru na kojem su skicirani dijelovi tlocrta spajati zadane točke bez pribora za tehničko crtanje					+
* Nacrtati tehnički crtež tlocrta učionice uz poštivanje pravila o tehničkom crtanju uz pravilnu primjenu pribora za tehničko crtanje					
Nacrtati tehnički crtež tlocrta učionice u mreži s nacrtanim kotama, lijepiti dobivene izrezane simbole za vrata i prozore, ucrtati normirane oznake na kote koje se primjenjuju u graditeljstvu					+

* Elementi za vrednovanje i ocjenjivanje

AFEKTIVNO PODRUČJE Operacionalizirani ciljevi	Stupanj ostvarenosti				
	Ne	Manjim dijelom	Djelomično	Većim dijelom	Potpuno
Pažljivo prati nastavu i aktivno u njoj sudjeluje					+
Pravovremeno i ustrajno obavlja postavljene zadatke				+	
* Radi precizno i brine se o urednosti rada, radnog mjesta i prostora				+	
Promiče opće vrijednosti (npr. urednosti i vladanja sobom), dobro reagira na pohvalu i poticaj					+
* Solidarno se odnosi pri suradničkom obliku rada					+

* Elementi za vrednovanje i ocjenjivanje

PRIMJER: vrednovanja ostvarenih individualiziranih zadaća (učenik MM), Nastavni predmet Tehnička kultura, Nastavna jedinica: Crtanje tlocrta učionice

ELEMENTI ZA VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE			
Učenici bez teškoća		Učenik s intelektualnim teškoćama	
1. Pravilna primjena simbola pri crtanju skice i tehničkog crteža		1. Pravilan izbor normiranih simbola za prozore i vrata i pravilno pridruživanje na označena mjesta	5
2. Preciznost mjerenja		2. Preciznost mjerenja širine vrata	4
3. Pravilna primjena vrsta crta		3. Pravilna primjena vrsta crta na djelomično nacrtanoj skici i tlocrtu učionice	5
4. Pravilno kotiranje skice i tehničkog crteža		4. Pravilna primjena normiranih znakova za kotiranje u graditeljstvu i upisivanje mjernih brojeva na ucrtane kote u tlocrtu	5
5. Pravilna primjena pribora za tehničko crtanje		5. Pravilna primjena pribora za tehničko crtanje	5
6. Urednost gotove skice i tehničkog crteža		6. Urednost dovršene skice i dovršenog tlocrta učionice	4
7. Održavanje urednosti radnog mjesta		7. Održavanje urednosti radnog mjesta	5
8. Pravilan odnos prema učenicima i imovini		8. Pravilan odnos prema učenicima i imovini	5

7.3. Pri vrednovanju i ocjenjivanju koristite se strategijama primjenjenim u poučavanju

U provođenju aktivnosti i zadaća namijenjenih vrednovanju i ocjenjivanju usvojenih znanja, vještina i navika treba je rukovoditi se istim postupcima podrške u primjeni strategija koje su se za određenog učenika upotrebljavale tijekom procesa poučavanja i učenja. To su postupci podrške u primjeni metoda, pristupa i sredstava te zahtjeva koje uvažavaju perceptivne, motoričke, spoznajne, govorne i interakcijske potrebe učenika i dostignute razine znanja.

7.3.1. Odredite najprimjereniji oblik provjere

U svezi s na primjenom oblika ispitivanja, treba je razmotriti i odrediti hoće li se ono provesti usmeno, pismeno ili praktičnim radom. Pritom je važno da prevladavaju metode sukladne učeničkim potrebama koje su po tom načelu bile primjenjivane u poučavanju i učenju učenika. Odabirući metodu ispitivanja, možete se pitati: Na koji će način učenik bolje iskazati svoja postignuća? Koje se teškoće mogu pojaviti u određenom obliku provjere znanja? Treba li usmeno ispitivanje biti zastupljenije? Hoće li učenik tada bolje razumjeti (npr. učenik s intelektualnim teškoćama)? Hoće li tada na bolji način izraziti naučeno (npr. učenik s teškoćama čitanja i pisanja)? Koje su poticajne mogućnosti? Treba li, uz usmene, upute dati i u pisanom obliku (npr. za gluhe i nagluhe učenike)? Koji su zahtjevi u odnosu na semantičko-sintaktičku složenost rečenica (npr. u učenika s poremećajima jezično-govorne komunikacije i učenika s intelektualnim teškoćama)?

Pri odabiru pismenih zadataka moraju biti zadovoljeni svi oni zahtjevi koje smo imali u vidu prilikom samostalnog rada učenika, u provođenju vježbanja ili ponavljanja, tj. zahtjevi koji uvažavaju učenikove potrebe, pri čemu se možete zapitati: Što treba učiniti u primjeni pismene provjere znanja? Koliko zadataka treba biti i koliko vrsta? Jesu li zadaci dobro odabrani i prilagođeni potrebama učenika? Ima li ih previše? Koliko gradiva treba biti zastupljeno? Ima li učenik dovoljno vremena za rad? Je li učenik dovoljno pripremljen? Treba li mu zorna podrška? Omogućuje li učeniku veću uspješnost praktičan rad? Može li učenik pri njegovu izvođenju biti samostalan ili kreativan? Kakva mu podrška treba? Postoji li dovoljna povezanost sa životom?

Takvim pristupom svakako ćete omogućiti učenicima veću uspješnost u rješavanju zadataka, što će rezultirati i boljim ocjenama, poticajnim za daljnje zalaganje učenika.

7.3.2. Prilagodite zahtjeve i sredstva

Neophodno je preispitati jesu li zadaci koje ste namijenili ostalim učenicima u razredu po zahtjevima (po broju, datim uputama, strukturi i složenosti) primjereni učeniku s teškoćama i mogu li uistinu ispitati/izmjeriti stečeno znanje, usvojenost određenih vještina i umijeća. Praksa pokazuje da zadaci namijenjeni vježbanju, ponavljanju i ispitivanju svih učenika, na isti način, u pravilu donose loša postignuća učenika s teškoćama zbog toga što nisu prilagođeni njihovim potrebama.

Stoga budite vrlo oprezni u pripremi ispitnih situacija, ispitnih zadataka i popratnih sredstava i koristite se prilagodbama primijenjenim na poučavanje učenika i njihovo učenje. Po mogućnosti se savjetujte sa stručnjakom za određenu populaciju učenika s teškoćama. Pazite da ispitni materijal bude prilagođen osobitostima učenika s teškoćama. Tako će u nekih učenika (npr. u učenika s poremećajima u ponašanju, hipraktivnošću) trebati preispitati mogućnosti alteranativnih načina provjere znanja (reducirati pisanje, omogućiti verbalno rješavanje zadatka, pripremiti audiomaterijal). Za neke ćete predvidjeti prilagođeni tisak, npr. za slabovidne učenike (veličina slova do Jaeger 8), za učenike sa specifičnim teškoćama u učenju, s intelektualnim teškoćama (veličina slova minimalno 12-14 pt, s podebljanim i istaknutim slovima, povećanim razmacima između slova i redaka, bez uporabe kosih slova i podcrtavanja), jezično preoblikovanje ispitnog materijala za učenike s oštećenjem sluha, poremećajima pozornosti. Treba izbjegavati velike tekstne cjeline, tj. tekst podijeliti u kraće odlomke za učenike s disleksijom, disgrafijom te jezičnim i intelektualnim teškoćama.

Važno je voditi brigu o preglednosti ponuđenih sredstava (bez nepotrebnih detalja ili ometajućih pozadinskih površina), njihovoj specifičnoj izradi (kao što su reljefne karte, skice i sheme za slijepe učenike) ili prilagođenosti za pisanje (veliki formati papira, predviđene crte za odgovore, npr. za učenike s hiperaktivnošću).

Za neke se učenike treba predvidjeti mogućnost uporabe pomagala, kao što je kalkulator (učenici s diskalkulijom, motoričkim poremećajima, intelektualnim teškoćama), računalo za pisanje u slučaju vrlo nečitkog rukopisa (učenici s poremećajima jezično-govorne komunikacije), ili specifična sredstva i oprema (učenici s oštećenjima vida, sluha, motoričkim poremećajima i kroničnim bolestima).

Za skoro sve učenike s teškoćama treba predvidjeti produljeno vrijeme rada, koje može, ovisno o potrebama učenika, varirati od 35% (učenici s intelektualnim teškoćama, hiperaktivnošću, učenici s disleksijom, disgrafijom i jezičnim teškoćama, diskalkulijom) do 100% (učenici s oštećenjem vida, sluha, motoričkim poremećajima i kroničnim bolestima).

7.3.3. Odredite zadaće osobnog pomagača

Ako učenik ima osobnog pomagača, posebnu ćete pažnju posvetiti jasnom definiranju njegovih aktivnosti: čitanje zadataka, crtanje prema napatku učenika, okretanje stranica, izradba praktičnog rada prema napatku učenika, pisanje prema diktatu učenika, dodavanje pribora ili namještanje prilagođene/posebne opreme. („Posebne odgojno-obrazovne potrebe“, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, 2007.)

7.4. Odaberite primjerene ocjenjivačke postupke i aktivnosti

Vrlo je važno promišljanje o načinima provjere znanja učenika (vidi Tablicu 8).

7.4.1. Provodite više analitičkog ocjenjivanja

Pri vrednovanju znanja i ocjenjivanju za sve je učenike podjednako važno da bude više zastupljeno analitičko ocjenjivanje, koje omogućuje češće provjere znanja jer se odnosi na procjenjivanje više izdvojenih varijabla unutar jednog predmeta. Zbog toga daje bolju sliku o postignućima učenika od sintetičkog ocjenjivanja, u kojem se brojkom ili riječju izražava opseg ili kvaliteta znanja učenika u odnosu na udružene varijable unutar određenog predmeta.

7.4.2. Upotrebljavajte formativno ocjenjivanje

Formativno ocjenjivanje omogućit će bolji uvid u napredovanje učenika od sumativnog ocjenjivanja jer se bazira na sustavnom promatranju, ispitivanju ili testiranju učenika. Na taj se način učeniku može bolje pratiti i pravovremeno upućivati u pravilan rad, čime se smanjuje mogućnost pogrešaka u radu. Učenik ima i veću priliku traženja pojašnjenja ako nailazi na nejasnoće ili veće teškoće.

7.4.3. Provodite ocjenjivanje na osnovu jasnih mjerila

Treba istaći i značaj ocjenjivanja na osnovi jasnih mjerila, tj. prema određenom opisu očekivanog postignuća, što je posebno važno za učenike s teškoćama, a poglavito za učenike s intelektualnim teškoćama (prilagođen program). U radu s tim učenicima treba izbjegavati normativno ocjenjivanje, kojim se uspjeh mjeri u usporedbi s drugim učenicima (najboljih 10% – ocjena odličan) jer to nije pedagoški opravdano.

7.4.4. Uočite vrijednost dijagnostičkog ocjenjivanja

U vrednovanju i ocjenjivanju učenika s teškoćama posebna je vrijednost dijagnostičkog ocjenjivanja jer omogućuje precizno određivanje teškoća u izvođenju neke aktivnosti ili zadatka, što upućuje na primjerenije kreiranje podrške. Također je poželjno provođenje što više internog ocjenjivanja, koje podrazumijeva zadatke što ćete ih sami osmisliti. Takvi zadaci za učenike s teškoćama imaju prednost pred standardiziranim testovima, koji predviđaju jednake zadatke po broju, sadržaju i vremenu rješavanja za sve učenike.

7.4.5. Pridajte važnost odabiru ocjenjivačkih aktivnosti

Posebno je važno da pomno odaberete ocjenjivačke aktivnosti primjerene učeniku. Praćenje rada u nastavi (neformalno ocjenjivanje) svakako će omogućiti sustavan uvid u rad učenika, pri čemu ćete lakše procjenjivati koliko učenik trenutno zna, prati li dovoljno, razumije li, ima li kakvih problema i treba li mu podrška. Redovito praćenje rada u nastavi dobar je način jer daje mogućnost redovitog i češćeg vrednovanja i ocjenjivanja učenika u raznim aktivnostima. Važno je istaknuti da takvim načinom praćenja učenika učitelj dobiva informacije o učenikovu zalaganju, marljivosti, pravovremenosti, urednosti i trudu, pri čemu mu se za trud može predvidjeti 10% na postignutu ocjenu, što može imati značajan motivacijski učinak. Na učenika će, također, poticajno djelovati i vrednovanje njegova napredovanja, pri čemu se povećanje uspješnosti sa 60% na 75% može povećati za 5% kako bi učenik dobio ocjenu vrlo dobar.

7.4.6. Vodite brigu o domaćim zadaćama

Domaće zadaće također su prilika za vrednovanje i ocjenjivanje ako su primjerene stečenom znanju, učenikovo samostalnosti i sposobnostima i logički povezane s prilagođenim radom u nastavi. Pritom se možete zapitati: Može li ih učenik samostalno riješiti? Jesu li zadaci primjereni učeniku? Je li dovoljna zorna podrška? Važno je imati u vidu da je obavezan pregled uratka i davanje povratne informacije.

7.5. U provođenju vrednovanja i ocjenjivanja izbjegavajte osobne pogreške

U provođenju aktivnosti vrednovanja i ocjenjivanja potkradaju se i neke poznate pogreške (Vizek-Vidović i sur., 2003.), koje je potrebno osvješćivati kako bi se njihov utjecaj pri provjeri znanja učenika što više smanjio.

Važno je stoga voditi brigu o utjecaju osobne jednadžbe (jesam li preblag/a, umjeren/a ili strog/a učitelj/ica) i halo efekta koji utječe na to da se znanje procjenjuje u skladu s općim stavom o učeniku, što se, prema iskustvima, često susreće kad je riječ o učenicima s teškoćama. Tako se za učenike s intelektualnim teškoćama može pogrešno misliti da su lijeni, učenike s hiperaktivnošću da su zločesti, za učenike s teškoćama čitanja da ne paze, da su neuredni u pisanju itd. U odnosu na učenike s teškoćama mogu se javiti i pogreške diferencijacije, tj. proširenje ocjenjivačke ljestvice (npr.+2) kako bi se naizgled povećala uspješnost učenika koji uglavnom dobiva niske ocjene. Prema primjerima iz prakse također se može reći da su učenici s teškoćama izloženi, češće od svojih vršnjaka, i utjecaju pogreške kontrasta. Njihova se postignuća znaju promatrati slabijima nego što ti učenici zavrjeđuju jer se stavljaju u suodnos s vršnjacima.

Zbog navedenoga poželjno je da pokušate što bolje sagledati svoje osobne pogreške jer ćete i time pridonijeti da vaše vrednovanje i ocjenjivanje bude ne samo objektivnije nego i poticajnije za učenika.

Razmotrite

- Je li vaše vrednovanje i ocjenjivanje učenika u skladu s dostižno postavljenim ciljevima/zadaćama?
- Provodite li ocjenjivačke aktivnosti koristeći se učeniku/ci primjerenim strategijama primjene u procesu poučavanja?
- Odabirete li načine, vrste, oblike i aktivnosti ocjenjivanja sukladno osobitostima učenika i osobitostima njihova učenja?
- Pomažete li učenicima pripremiti se za ocjenjivačke zadaće tako da razumiju što se od njih očekuje i kako to mogu najlakše postići?
- Omogućuju li vaše povratne informacije ispravljanje pogrešaka u radu i učenju učenika?
- Provodite li vrednovanje i ocjenjivanje na način da potičete učenikovu motivaciju, jačate samopouzdanje i omogućavate mu daljnji napredak?
- Osposobljavate li učenike za samopraćenje i samovrednovanje rada u odnosu na razne aktivnosti i aspekte znanja?
- Koje vam se osobne pogreške pri vrednovanju i ocjenjivanju najčešće događaju, kako se odražavaju na učenika i možete li ih svesti na najmanju moguću mjeru?
- Brinete li da vaše vrednovanje i ocjenjivanje postignuća učenika ostvaruje svoju svrhu u odnosu na učenike, njegove roditelje i vas kao učitelja?

Tablica 8. Postupci podrške u načinima provođenja provjere

DIDAKTIČKO-METODIČKA PODRŠKA	oš. vida	oš. sluha	jezični por.	disleksija	disgrafija	diskalkulija	motorički p.	sn. intelekt	ADHD	autist. por.
NAČIN PROVOĐENJA PROVJERE										
Sustavno praćenje rada/napretka učenika, ispitivanja ili testiranje učenika	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Provjera sadržaja po manjim cjelinama							*	*	*	*
Češća provjera ispravnosti uratka, s manjim brojem zadataka				*				*		
Češće usmene provjere			*	*	*				*	
Usmena odgovaranja na napisana pitanja (jače izražene teškoće)			*	*	*					
Bez podcrtavanja pogrešaka u radu				*	*		*			*
Najava što i kad treba odgovarati	*	*	*	*	*	*		*	*	*
Zadati učenje unaprijed za sadržaje koji će se provjeravati				*				*		*
Više vrednovati sadržaj, ne gramatičke pogreške ili rukopis		*	*		*		*		*	*
Pomoć u uočavanju pogrešaka tijekom rada		*		*				*		*
Ne vrednovati preciznost praktičnog rada							*			
Uvažiti postupak prilagodbe primijenjene u poučavanju	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

Kod izrade ispitnog materijala treba uvažiti sve postupke primijenjene u poučavanju učenika s teškoćama.